

ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ

Такою була тема круглого столу, організованого ВГО «Всеукраїнська третейська ліга», що відбувся 29 жовтня 2007 року. У засіданні взяли участь третейські судді, представники Міністерства юстиції, Бюро технічної інвентаризації з Житомира та Запоріжжя, ВГО «Всеукраїнська третейська ліга», Ради союзу третейських суддів, «Укртехінвентаризації», Українського незалежного інституту судових експертиз, Національної академії Державної податкової служби України. Засідання пройшло жваво, в дискусіях, оскільки тематика обговорення була актуальною та практичною

Статус і місце ТС

Третейське судочинство – незалежний громадський інститут, що виник унаслідок бажання сторін спору мати альтернативний системі державних судів спосіб розв'язання суперечок. Третейські суди (далі – ТС) працюють за рахунок третейського збору, що прирівнюється до держмита, а не з бюджетних надходжень. Саме це є чинником незалежності ТС від державного апарату та неупередженості розгляду справ. Основним завданням ТС є захист майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів сторін, вживання заходів до примирення сторін та вирішення спору шляхом всебічного розгляду.

За даними Міністерства юстиції, на сьогодні зареєстровано близько 180 міських, районних та обласних ТС, із яких реально працюють, тобто практикують, лише близько трьох десятків. Юридичні та/або фізичні особи мають право передати на розгляд ТС будь-який спір, що виникає з цивільних чи господарських правовідносин, крім випадків, передбачених законом. Спір може бути переданий на розгляд ТС за наявності між сторонами третейської угоди, яка відповідає вимогам чинного законодавства та ЗУ «Про третейські суди».

Оскільки вписана в Конституції України система правосуддя не передбачає такого інституту, як ТС, то на сьогодні існує різне ставлення до виконання рішень цих судів з боку Міністерства юстиції, ВСУ, ВГСУ, цивільних та господарських судів на місцях, державних органів, а також промислових, комунальних і комерційних підприємств. Далеко не поодинокими є випадки, коли рішення ТС не виконуються, ігноруються або відхиляються. Хоча рішення ТС є остаточним і оскарженню не підлягає, крім випадків, передбачених законом. Рішення третейського суду, не виконане в добровільному порядку, підлягає примусовому виконанню відповідно до ЗУ «Про виконавче провадження».

ВСУ не займається узагальненням практики ТС, оскільки вони є громадськими організаціями. Проте варто зважати на той факт, що завдяки діяльності ТС суттєво знижується навантаження на господарські суди і суди загальної юрисдикції, терміни розгляду справ у яких часто порушуються, приймаються помилкові рішення, що скасовуються потім вищими судами. Серед основних переваг ТС слід згадати

такі: короткий термін розгляду та прийняття остаточного рішення (до 2-х місяців), конфіденційність розгляду спорів, свобода у виборі третейського судді.

Виконання рішень ТС

Упродовж 2007 р. Міністерство юстиції видало два роз'яснення стосовно рішень судів, на підставі яких проводиться реєстрація прав власності на об'єкти нерухомого майна. Наразі виникла суперечлива ситуація в стосунках ТС із ВСУ і Мін'юстом. Із точки зору ВСУ, БТІ неправомірно витребує виконавчі документи для реєстрації прав власності на об'єкти нерухомого майна, а з точки зору Мін'юсту, БТІ зобов'язане витребувати ці документи. У цьому зв'язку часто виникають проблеми з виконанням рішень ТС, пов'язаних із питаннями власності на об'єкти нерухомого майна. Більшість третейських суддів сходиться на думці, що витребування виконавчих документів у цих випадках є неправомірним.

Представники БТІ – учасники круглого столу наголосили на тому, що вони жодним чином не ставлять під сумнів рішення ТС, пов'язані з питаннями власності на об'єкти нерухомого майна, але в першу чергу захищають права власника. І у випадках неможливості з'ясування переходу права власності на об'єкт нерухомості чи виникнення сумнівів щодо права власності на об'єкти державних підприємств або об'єкти незавершеного будівництва необхідно скрупульозно з'ясувати всі факти й усувати юридичні колізії. У таких випадках працівники БТІ вважають за неможливе звернення до ТС.

Представник Мін'юсту звернула увагу на те, що часто рішення ТС щодо права власності на об'єкти нерухомого майна приймаються як альтернатива нотаріальному посвідченню і таким чином уникається необхідність сплати податку на нерухомість у випадку визнання права власності. На що президент ВГО «Всеукраїнська третейська ліга» Геннадій Памлуха зауважив, що нотаріуси досить насторожено сприйняли факт створення ТС, побоюючись повторення ситуації з біржами. Проте за 2006 р. третейськими судами було винесено 5 тис. рішень, на які було подано 49 скарг, тобто менше 1%, із них – 29 скарг були безпідставними, тобто факти, викладені в них, не підтвердились. А це свідчить про зважену та якісну роботу цих

судів, про їх високий фаховий рівень.

Третейські судді, котрі брали участь у засіданні круглого столу, були одностайними в думці, що співпраця ТС і БТІ є надзвичайно корисною. Всі правочини, що здійснюються в третейських судах, мають бути прозорими, чесними та неупередженими.

Момент виникнення права власності на об'єкти нерухомого майна

Це досить спірне питання: коли особа набуває права власності на об'єкт – з моменту реєстрації в реєстрі правочинів чи з моменту реєстрації в БТІ? Відповідно до Цивільного кодексу, існують різні підходи до моменту набуття права власності. Скажімо, стосовно новоствореного майна реєстр правочинів неможливо застосувати, у цьому випадку право власності виникає з моменту його реєстрації в БТІ. У випадку проведення операцій з купівлі-продажу право власності настає з моменту реєстрації правочина, а у випадку дарування – з моменту прийняття дарунка. Тобто необхідно застосовувати диференційовані підходи в кожному конкретному випадку набуття права власності. Хоча все ж таки більшість експертів схильна вважати кінцевим моментом виникнення права власності на об'єкти нерухомого майна реєстрацію в БТІ, а не в реєстрі правочинів.

Експертизи та зміни

Під час круглого столу обговорено питання використання експертизи як джерела доказів у судовій практиці, а також представлено нещодавно створений Український незалежний інститут судових експертиз, де можна оперативно отримати різноманітні експертні висновки та дослідження.

Насамкінець розглядалося питання про необхідність внесення змін до чинного законодавства щодо ТС, виконання рішень ТС, професійної підготовки та кваліфікації суддів і скасування рішень ТС третіми особами.

Учасники зійшлися на думці, що ТС не варто заганяти в рамки, які існують для судів загальної юрисдикції, щоб не перетворити їх на державні органи. В рамках проведення судової реформи необхідно розглянути питання про відповідальність суддів взагалі та ТС зокрема, що підвищить їх статус, покладе на них певні обов'язки. Необхідно запровадити єдиний реєстр суддів, щоб уникнути нез'ясованої ситуації з кількістю судових кадрів. Квотування та встановлення кваліфікаційних вимог для ТС недоцільне, адже ТС не є юридичними установами.

Що ж стосується скасування рішень ТС, то існує певний порядок їх скасування, визначено коло осіб, які можуть звертатися до державних органів з цього приводу, визначений також перелік підстав для скасування рішень ТС. На думку учасників круглого столу, до ЗУ «Про третейські суди» варто внести доповнення, де перерахувати дії, які ТС має право чинити. Також доцільно узагальнити практику діяльності ТС (що вже існує на обласному рівні в деяких регіонах і надзвичайно допомагає у веденні справ). Адже одним із завдань третейського судочинства є збереження стабільності господарських зв'язків.

Одним із найважливіших питань на сьогодні для третейського судочинства є професійна підготовка кадрів. За законодавством, ТС не обов'язково повинен мати вищу юридичну освіту, хоч це і звучить парадоксально. Безперечно, цей пункт необхідно відрігувати та визначити в законі коло вимог, що висуваються до третейського судді, маючи на увазі, насамперед, вимогу щодо високої моральності особи, котра обіймає цю посаду.

ОКСАНА ЛЕВЧУН

Спеціально для «Юридичної газети»

НОВИНИ

ПРОЦЕС ЗАТЯГУЄТЬСЯ ПО ВІВТОРКАХ

Господарський суд м. Києва (ГСК) продовжує розгляд справи за заявою ДП «НАЕК «Енергоатом», яку представляють юристи ЮФ «Магістр & Партнери», до ТОВ «ВВД» про перегляд за нововиявленими обставинами рішення, винесеного в лютому 2002 р. (див. ЮГ № 29-30, 33, 41).

Нагадаємо, що після того, як ГСК задовольнив позов про стягнення боргу з ДП «НАЕК «Енергоатом» на користь ТОВ «ВВД» за договором комісії, відповідачеві стали відомі нові обставини. Іноземна компанія, на користь якої позивачем мало бути виконане зобов'язання, взяте на виконання того ж договору, припинила існувати ще до звернення ТОВ «ВВД» до суду зі згаданим позовом до «Енергоатома». Тобто, вважають юристи «Енергоатома», на той час компанія не мала юридичних зобов'язань перед «ВВД».

На засідання, призначене на 23 жовтня 2007 р., представники «ВВД» не з'явилися. Подали клопотання: перенести засідання на більш пізній строк. Мотив: «часу для збору доказів потрібно більше, ніж до 23 жовтня». Відзначимо, що раніше суд, на прохання «Енергоатома», зобов'язав «ВВД» надати докази, які б підтверджували факт переходу права вимоги від Gentwin Systems (Ірландія), яка припинила своє існування, до її правонаступника та факт належного виконання зобов'язань по сплаті суми боргу.

Представники позивача пояснили, що всю господарську документацію ТОВ «ВВД» було вилучено під час обшуку в приміщенні ТОВ «ВВД», що засвідчують копії протоколів виймки та обшуку від 19 червня 2007 р. А для надання документів суду їх спочатку необхідно витребувати в МВС. На підтвердження пояснень представники позивача надали суду копії вищезазначених протоколів.

З огляду на пояснення представників позивача, суддя оголосила перерву в слуханні до 30 жовтня 2007 р. та надала можливість представникам відповідача ознайомитися з копіями протоколів.

Рівно через тиждень, 30 жовтня 2007 року, засідання продовжилось за присутності сторін.

На початку засідання пролунало клопотання про відкладення слухання по справі через ускладнення, що виникли в позивача при спробі отримати вилучену документацію. Відповідач заперечив це клопотання: згідно з копією протоколу обшуку, наданою позивачем, жодних господарських документів за місцем проведення обшуку знайдено не було, вилучено ж було три принтери. Більше того – в протоколі постійно фігурує назва сторонньої юридичної особи, жодним чином не пов'язаної з «ВВД». Також представники відповідача надали суду лист МВС за запитом відповідача, де зазначено, що жодних документів у МВС за фактом цього обшуку не виявлено.

Зрештою, представники відповідача поставили під сумнів дійсність копії протоколу, адже до суду їх було надіслано не завіреними жодним представником ОВС та без оригіналу.

Як відзначили представники відповідача, вони «з самого початку були впевнені в тому, що відповідних документів позивач надати не зможе, оскільки їх просто не існує, а звідси, всі спроби позивача «знайти» ці документи є лише затягуванням процесу».

Заслухавши сторони, суддя ухвалила продовжити слухання на початку наступного тижня, але раз у раз не на вівторок, а на понеділок. Можливо, розгляд цієї справи по понеділках буде більш ефективним.

ОЛЕКСАНДР НІКОЛАЙЧИК

Спеціально для «Юридичної газети»